

Két zsinagóga, ami három Zsidó csoportok, nyelvek, irányzatok az Orczy-házban

DOMBI GÁBOR

dombig@or-zse.hu, Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem

Az Orczy-háznak és a benne működött zsinagógáknak már nyoma sincs. Az épület a Király utca és Károly körút sarkán állt, s helyét ma a Madách-házak hatalmas tömbje foglalja el. Szinte csak a legendái maradtak fenn, tárgyi emlékei alig. Az itt kialakított zsinagógák rítusai követték a használóik kulturális-vallási hátterét és a korszak szellemi áramlatait. A házban egymás után, sőt egy időben egyszerre is több zsinagóga is működött.

A kutatások fényében megállapítható egy zsinagóga folyamatos jelenléte 1796 és 1937 között (három év szünettel), de különböző időpontokban az úgynevezett öreg vagy német zsinagóga mellett is fel-felbukkannak mások, amelyek közül kettőt lehetséges azonosítani. Itt újabb, korábban elemzésre nem került források bemutatásával mutatjuk be a zsinagógák – esetleg inkább imatermek – jelenlétének hullámzását.

Korábban nem álltak rendelkezésre pontos adatok arról, hogy miként jöttek létre a zsidó egyházszakadás előtti zsinagógák. De a most felkutatott dokumentumok – bérlőlisták és szerződések – fényében bemutatható, hogy a reformokat képviselő, modern vallási formákat kialakító, korabeli reformzsidóság felbukkanása a hitközség vezetésében és az akkor a hitközségi jelenlét miatt reprezentatívnak számító Orczy-házban, közös platformra kényszerítette a korábban egymással szembenálló, a származási helyek, használt nyelvek, s kevésbé a zsinagógai szokások szerint megosztott nyugatról, illetve keletről érkezett, „német” és „lengyel” zsidókat.

Az Orczy-házról mint épületről szóló összes irodalom azt közli, hogy az épület második szintjét csak 1830-ban húzták fel. Ennek cáfolata és az építkezés körüli félreértések pontosítása is része az előadásnak.